

M. BİLGİN SAYDAM, HAKAN KIZILTAN (ED), HEKİMİN FİLOZOF HÂLİ, İSTANBUL - İTHAKİ YAYINLARI 2018

Ali Sertan BEŞER*

“Hekimin Filozof Hâli” adlı incelemeye çalışacağımız söz konusu eserin tıp ve felsefe arasındaki ilişkiyi ele alan farklı yazıları ele alması bakımından dikkat çekici bir çalışmadır. “Tıp ve felsefe arasındaki tarihi ilişki nedir?”, “Tıp, felsefeye ihtiyaç duyar mı?” gibi soruları odak noktasına alan eser, tıp ve felsefe arasındaki ilişkinin doğasına yönelik önemli tespitleri içermektedir.

Eser, M. Bilgin Saydam’ın “Tıbbın Felsefe ile İmtihanı” adlı yazısıyla başlamaktadır. Bu yazısında Saydam, İstanbul Üniversitesi’nde Tıp Fakültesi Dekanı olarak görev yaptığını da vurgulayarak, tıp eğitiminin teknik birçok dersi içermesine karşın, hekimin ‘insan ve dünya’ tanımlaması içindeki yerinin pek sorgulanmadığına dikkat çekmektedir. Dahası, Düccane Cündioğlu’nun, tıbbın bir felsefesi olmadığına dair yorumlarına da dikkat çekerek, doğrudan insan ve yaşamla ilgili olan tıbbın, teknik bilginin ötesine geçmesinin, felsefesi olmasının önemine işaret etmektedir. Bölümün sonlarına doğru bazı ideolojik yaklaşımların hekimlerin bakış açısını da etkilediğine değinen Saydam, felsefenin ise kuşkuyla beraber aslında hiçbir yerden bakmayarak, tıp biliminin ihtiyaç duyduğu düşünsel esnekliği sağlayabileceğine vurgu yapmaktadır ki kendisi de bir hekim olarak felsefenin genel olarak bilimden ve özelden tıp biliminden ayrı tutulamayacağına yönelik vurgusu çok önemlidir. Özellikle hekimlerin bakış açısının, diğer birçok bilim dalında olduğu gibi, ihtiyaç duyduğu düşüncedeki esnekliğe dair yorumu da önemlidir. Tıp eğitiminin daha çok teknik bilgilere yer verdiğine yönelik yorumu da onun bir sonraki bölümdeki diğer yazısında daha ayrıntılı ele alınmaktadır.

Saydam’ın, “Hekimin Filozof Hâli” adlı eserle aynı adı taşıyan diğer yazısı, ünlü filozof Friedrich Nietzsche’nin “Yaptığınız işin felsefesini bilmezseniz/yapmazsanız, yalnızca teknisyen olarak kalırsınız” sözüyle başlamaktadır. Yazısının başlarında Saydam, varlık kavramının anlamı üzerine özellikle varoluşçu filozof kabul edilen Heidegger üzerinden açıklamalar yapmaktadır. Varlık, yokluk, hiçlik, tamlık, eksiklik gibi kavramlarla felsefenin anlamını da ortaya koyan Saydam, hiçlikten, eksiklikten kaçmaya çalışan insanın bilim ve özelden tıp bilimi ve felsefeye başvurduğunun altını çizmektedir. Hiçlikten ya da ölümden kaçmak isteyen insan için bu anlamda tıp ve felsefenin kardeş olduğuna vurgu yapmaktadır. Tıbbın yaşama değmesi gibi felsefenin de yaşama değmesi gerektiğine yönelik düşünceye işaret etmesi ve bu düşünceyi varoluşçu felsefe aracılığıyla desteklemesi, Saydam’ın tıp ve felsefe arasındaki ilişkinin göz önüne serilmesi bakımından önem arz etmektedir. Gerçekten de filozofların, Antik dönemden beri insan yaşamı ve ölümü üzerine konuşmalarını da dikkate alırsak, yaşam-ölüm ya da varoluş-hiçlik karşıtlığında, tıp ve felsefenin nasıl rol aldıklarını anlamak önemlidir. Saydam’ın bu yazısı buna yönelik olarak başlatılan güzel bir girişimdir.

Diğer yazı, Hakan Kızıltan ve Rainer Brömer’in “Tıp Felsefesinin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği” adını taşımaktadır. Bu yazının başında “felsefi Tıp” döneminin Hipokrat’a kadar sürdüğünün

dolayısıyla tıbbın büyük oranda felsefi bir bakış açısıyla ele alındığına değinilmektedir. Hipokrat ile birlikte tıpta “gözlem” meselesinin öne çıkıp tıp biliminin spekülâtif bir bilim olmaktan kurtularak özerkleşmeye başladığı, Orta Çağ Avrupa’sında ruhani bir kimliğe bürünürken, İslam dünyasında nispi bir özerkliğinin olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ancak yine de felsefe ve tıp yakın bir birliktelik içindedir ki İbn Sina’nın tıp ve felsefe arasında sadece mahiyet farkı bulunduğuna yönelik yorumu da hatırlatılmaktadır. 17. yüzyıla beraber diğer bilimlerle birlikte dinin boyunduruğundan kurtulan tıp ve felsefe arasındaki ayrılığın başladığı, ilişkinin artık sadece metot araştırması gündeminde kaldığı vurgulanmaktadır. Yazının içinde ayrı bir başlık olarak verilen “Tıp Felsefesi” son zamanlarda tıp ve felsefenin yeniden yakınlaştığını göstermeye çalışmaktadır. Özellikle “Tıp Etiği” alanının bu yakınlaşmayı sağlayan bir alan olduğuna yönelik vurgu bizce yerindedir. Tıp felsefesinin, tıbbın açıklayıcı ve tedavi gücünü arttırabileceği, yeni imkanlar ve ufuklar açabileceğine yönelik çalışmaların Avrupa, Kuzey Amerika ve İsrail örnekleri çerçevesinde bilim literatüründe ele alındığının altı çizilmektedir. Bölümün sonunda Aristoteles’in etik eğitiminde vurguladığı “pratik akıl/bilgelik” (*phronesis*) becerisinin de son zamanlarda tartışıldığı, normalde uzun bir deneyim sonunda kazanılan bu becerinin, tıp felsefesiyle kısaltılabileceği hususu dile getirilmektedir. Bu bölüm, “Tıp ve felsefe arasında bir ilişki var mıdır ve varsa ne tür bir ilişki vardır?” sorusuna önce tarihsel daha sonra da günümüz açısından ilgi çekici bir şekilde cevap vermesi bakımından önem arz etmektedir. Bu yazıyla tarihin ilk dönemlerinde sıkı bir ilişki içinde bulunan tıp ve felsefenin, uzun bir aradan sonra yeniden yakın bir ilişki içerisine girdiğini göstermesi bakımından başarılıdır.

Diğer yazı, Saffet Murat Tura’nın, “Tıp Niçin Felsefeye Gereksinim Duyar? -Hekim Adaylarına Dair Konuşma” başlıklı yazısıdır. Tura, yazısına felsefenin ve tıp bilimin anlamı ve bizim bunlara yönelik anlamlandırmamızla başlayıp ayrıntılı ve yararlı bir bilim tarihi özeti vererek devam etmektedir. Tura’nın bu faydalı bilim tarihi özetinin okuyucuya gösterdiği en önemli husus, tüm bilimsel ilerlemelere rağmen, termodinamiğin ikinci yasasına da dayanarak, ölümün insan için kaçınılmaz bir gerçek olduğu, ölümden ya da hiçlikten kaçmak isteyen insanın ancak zaman kazanabileceği ancak kurtulamayacağına yönelik vurgusu dikkat çekicidir. Varoluşçu felsefenin kavramlarından da zaman zaman faydalanan Tura, özellikle Albert Camus’nün, hayatın saçma olduğuna dair söylemini hatırlatarak, varlığı anlamlandırmak için tıbbın felsefeye ihtiyacı olduğuna işaret etmektedir. Özellikle ölüm meselesinin kaçınılmazlığını bilimsel olarak tatmin edici bir şekilde ortaya koyup bu meseleyi varoluşçu filozoflar açısından ele alarak, tıp ve felsefe arasındaki ilişkiyi başarılı bir şekilde gösterdiğini söylemeliyiz.

Bir sonraki bölüm, “Modern Söylemden Postmodern Söyleme Bir Tıp Felsefesinin İmkânı” adlı Mahmut Gürkan’ın yazısıdır. Gürkan, okuyucuya yeterli bir bilgi sağlayacak ölçüde, modern düşüncenin gelişimini özellikle özne kavramıyla ele alarak ortaya koymaktadır. Descartes ile başlayan özne kavramının anlamının etik bir düzlemi olduğunu belirten Gürkan, Descartes ile birlikte artık “nasıl?” sorusunun yani yöntem meselesinin önem kazandığının altını çizmektedir. Mutlak bilginin yitirilişi ve öznenin iptalinin tıp uygulamalarındaki somut karşılığının alternatif tıp uygulamaları olduğunu düşünmektedir. Postmodern günümüz dünyasında sağlıklı olmanın araç olmaktan çıkıp küresel tıp sektörü tarafından hayatın amacı haline getirildiğine de vurgu yapmaktadır. Gürkan’a göre dar bir çevrede tartışılan güncel tıbbıya yönelik modern ve postmodern görüşlerin tıp felsefesi açısından tartışılması kaçınılmazdır. Bize göre tıbbın postmodern dünyada karşılaştığı etik meseleler sebebiyle felsefeyle yeniden ilişki kurmak zorunda oluşu bu bölümün

başarılı bir şekilde altını çizdiği önemli bir meseledir.

M. Bilgin Saydam ve Hakan Kızıltan'ın kaleme aldığı bir sonraki başlık, "Ölüm, Varoluş ve Tıp" adını taşımaktadır. Bölüm, insanoğlunun kaçınılmaz olarak ölüme doğru gidişine dolayısıyla buna yönelik endişesine ve mümkün olduğunca bunu geciktirmeye çalışmasına işaret ederek başlamaktadır. Bu konuların da bölüm içinde bilgilendirici bir yolla ele alındığı da görülmektedir. Örneğin, ölüm, ölümler, mezarlık kavramlarının 18. yüzyıldan itibaren yaşamdan uzak tutulmaya çalışılıp unutturulmaya çalışılarak ölüm endişesinin azaltılmaya çalışıldığına yerinde tespitlerle değinilmektedir. Ölümden kaçış fikrinin insanlığı ölümsüzlüğü arayışa yönlendirdiğini bunun ise bir tür yanılsama olduğuna değinilen bölümün sonlarına doğru bu yanılsamaya tıp endüstrisinin baskısıyla tıbbın da katıldığı, insanın ölüm endişesi, varlığından memnuniyetsizliği gibi varoluşsal sorunlarının madde ve beden düzeyinde çözülebileceği fikrinin pazarlanmakta olduğu vurgulanmaktadır. Bölüm, insanın ölümlü bir varlık olduğu gerçeğinin kabulüyle, tinsel ile tensel olanı ayırt edebilen yanılsamalara prim vermeyen bilge bir tıp anlayışına olan ihtiyacı belirterek sonlanmaktadır. Özellikle ölüm, ölümsüzlük, yaşam ve varoluş ile ilgili çok önemli psikolojik, sosyolojik ve kültürel noktalara ve tespitlere değinen, farklı alt başlıklarla okuyucuyu bilgilendiren bu önemli bölümün, başlığında böyle bir amacı olmasa da kitabın adının amacına uygun olarak, bilge bir tıp bilimine yönelik felsefenin olası katkılarına yönelik kısmi eksik kalmış gözükmektedir.

"Ölüm, Tıp ve Ramakta Olmak" adlı diğer bölüm, Kaan H. Ökten tarafından kaleme alınmıştır. Ölüm ve tıp olmak üzere iki bölümde yazılan makale özellikle "ramak" kavramıyla okuyucusunun karşısına çıkmaktadır. Ölümden önceki son an anlamına gelen Arapça kökenli sözcük ramak, Ökten'in işaret ettiği üzere aslında genel olarak hayatın kendisini de ifade etmektedir. Ökten'e göre ramak, insani varoluşu açması bakımından aynı zamanda özgürlüktür ve ölüme doğru varlığın kavramıdır. Ölümün ise "yer-siz" olduğunu ifade eden Ökten, ölümün tıbbın ne açıdan konusu olduğunu sorgulamaktadır. "Hekim kimdir?", "Tıp nedir?", "Felsefe nedir veya filozof kimdir?" gibi sorularla tıp ve felsefe arasındaki ilişkiye yönelik tartışma başlatmaktadır. Tıbbın hastalıkları teşhis ve tedavi eden bir çeşit zanaat olduğuna işaret eden Ökten, yalnızca teknik bilgilerle donanmış bir uzmanlık olması durumunda birçok etik problemin göz ardı edileceğini söyleyerek insana yaklaşımın felsefi, sosyo-politik ve etik yönleriyle beraber bütünlükçü bir bakış açısına sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Lütfi Telci, "Ölmeden Önce Ölüm" başlıklı yazısıyla sıradaki yazı olarak karşımıza çıkmaktadır. Telci, bu bölümde, özellikle okuyucuya faydalı olacak olan ölüm kavramının tarihsel süreçteki değişiminden bahsederek ölümü öngörme isteği, iyi ölüm, kötü ölüm gibi kavramlardan bahsetmektedir. Ölümü öngörme isteğinin, bilimsel gelişmelerin önünü açtığına dair yorumun altını çizen Telci, bedeninin insanın anlamına dâhil olmadığını söyleyen İbn Sina'yı işaret ederek, beyin ölümü kararı alan doktorların, kanun yapıcıların, organ bağışi konusunda toplumu bilgilendirenlerin onu dikkate almaları gerektiğini belirtmektedir. Konuyu böylece etik meselelere de bağlayan Telci, özellikle beyin ölümü kavramının tıpta yaygınlaşmasıyla felsefi tartışmaları da güçlendirecek deneysel çalışmalara geçildiğini ifade etmektedir. Bunun yanında, Telci, organ nakli konusunda elde edilen başarılarla "ölüm felsefesinin" güçlü ve kalıcı bir şekilde tıp dünyasına girdiğini de belirtip organ naklinin tedavi sürecinde olumlu sonuçlar sağlamasıyla bu konunun değerlendirilmesinde felsefi ve etik eğitimin gerekliliğine de dikkat çekmektedir. Bölüm oldukça bilgilendirici olup felsefe

ve tıp ilişkisinin etik alanda birlikteliğinin kaçınılmaz olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

“Suların Çekildiği Zaman” adlı diğer başlıklı bölüm, Yavuz Dizdar tarafından kaleme alınmış olup bu bölümde insan ceninin nasıl geliştiği ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Bu konuda okuyucuya iyi bir bilgilendirme yapılan bölümde felsefe ve tıp ilişkisine dair pek bir şey bulunmamaktadır. Keza bir sonraki bölümün yazarı Hasan Fehmi Yazıcıoğlu da felsefe ile ilgili fazla bir okumasının olmadığını daha çok kendi uzmanlığının vaktini yoğun olarak aldığını ifade etmektedir. Diğer taraftan, edindiği tecrübeler aracılığıyla ortaya koyduğu bazı sorulardan okuyucunun anlam çıkarabileceğini belirtmektedir. Mesela ultrason yardımıyla bebeğin doktor, anne ve babası tarafından haberi olmadan izlendiğini ve durumuyla ilgili bazı problemlere müdahale edilip bebeğin kaderinin etkilenebildiğine işaret eden Yazıcıoğlu, bunun varoluşsal açıdan değerlendirilmesini okuyucuya bırakmaktadır.

Faik Çelik’in yazdığı “Bir Cerrahın Filozof Halleri: Tanrı Hekimden Standart Hekime” isimli bölüm felsefe-tıp ilişkisi bakımından konuya açık bir dönüştür. Çelik, yazısına hekimin özelleşen ilk insan olduğunu ve onun doğum, ölüm gibi farklı hallerini gözlediğini, felsefenin ise bu farklı halleri sorguladığını hatırlatarak başlamaktadır. Hekimlerin “cerrahlar” ve “diğerleri” şeklinde bir ayrımla kategorilendirildiğine işaret eden Çelik, cerrahların büyük çoğunluğunun narsistik kişilik özelliklerine sahip olduklarını düşünmektedir. Cerrahların başarılarından dolayı bir çeşit Tanrı hekim olarak görüldüklerinin de altını çizen Çelik, tanrılara atfedilen bir özellik olan hekimliğin Sokrates’in etkisiyle Hipokrat tarafından göklerden yeryüzüne indirildiğini ifade etmektedir. Tıpta teori ve pratiğin birlikte olması gerektiğini de belirten Çelik, hekimin yeniliklere açık bir kişiliğe sahip olması gerektiğinin de altını çizmektedir. Buna karşın cerrahların hekimler arasında “dogmaya” en yakın kesim olduğunu çünkü onlar için bilgide kesinliğe dolayısıyla eylemlerde kesinliğe inancın önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu bölüm özellikle cerrahların felsefi ve psikolojik hallerini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Diğer bölüm, “Sıfır Mortalite: Ne Pahasına? Daha İyi Gemiler Yapmalıyız” başlığıyla İlgin Özden tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde Özden, ölümle sonuçlanmayan operasyonların gerçekten bir başarı olup olmadıklarını sorgulamaktadır. İlk bakışta ölümle sonuçlanma sayısı sıfır olan operasyonların daha başarılı görülebileceği ancak sadece bu istatistik veriyle bu operasyonların başarılı olduğunun söylenemeyeceğini belirtmektedir. Diğer taraftan, Özden, ABD, Almanya, Japonya gibi bazı gelişmiş ülkelerde pratikte sıfır ölümün başarıldığı, bunu yapan kurumların deneyimli kurum kültürüne ve ekibe sahip, hesap verebilir ve devamlı olarak geliştiklerini saptadığını belirtmektedir ki başarılı kurumların bu özelliklerini ayrı başlıklar halinde de ele almaktadır. Özden’in yazısının en önemli vurgusu da hekimin sahip olması gereken “sorumluluk felsefesi” ifadesidir. Sorumluluk illa ki bir suç anlamında olmayıp hekimin üzerine düşeni en iyi şekilde yapması anlamındadır. Bu sorumluluğun en önemli yanının ise mevcut protokol yani kurallara uymak şeklinde yorumlayan Özden, bunun körü körüne bir uygulama olmayıp problemler karşısında farklı davranabilmeyi de içerdiğini açıklamaktadır. Bölümün sonlarına doğru bir etik hatırlatmayı da görmekteyiz; bir operasyonun kritik anında işin uzmanının devreye girmesi dolayısıyla bütün işin asistana bırakılmaması gerektiğidir. Günümüzdeki tıpta bu konuda artan etik ihlalleri göz önüne aldığımızda Özden’in bu hatırlatması oldukça isabetlidir.

“Bilmediğimizi Bildiklerimiz ve Bilmediğimizi Bile Bilmediklerimiz” başlıklı yazı İsmet Birkan

tarafından kaleme alınmıştır. Birkan, başlıkta da geçen bilmediklerimizi bildiklerimizi azaltmak dolayısıyla bilmediğimizi bile bilmediklerimizin alanını daraltmak için hekimlerin diğer bilim adamlarından farklı olarak diğer hekimlerle yardımlaşıp birbirlerinden çok şey öğrenebildiklerinin altını çizmektedir. Tıbbın özellikle bilim felsefesine ihtiyacı olduğunu ve tıp felsefesinin tıbbın ilerlemesi için gerekli olduğunu vurgulayan Birkan önemli bir duruma da işaret etmektedir ki o da felsefenin bir kriz içinde olduğudur. Birkan, günümüz felsefecilerinin fizik bilimine uzak oluşunu bu sebeple çağdaş bilimle ilgili yorum yapamaz hale geldiğine yönelik yorumları okuyucuya hatırlatmaktadır. Ayrıca kök hücre araştırmalarındaki gelişmelere, protein yapılarının çözülüyor oluşuna ve nörolojik araştırmalardaki ilerlemelere felsefenin uzaktan bakamayacağını belirterek bölümü noktalamaktadır. Birkan'ın felsefenin bilimin kimi konularına uzmanlık alanlarına sıkışma nedeniyle yorum yapamayışına yönelik işareti bizce çok yerindedir. Fizikteki veya tıptaki müthiş ilerlemeler ışığında bilim adamları felsefenin yardımcı olmalarını beklerlerken, felsefecilerin bu konulara yeterince katkı sağlayamaması biz felsefecilerin sorgulaması gereken bir meseledir.

Önemli bir soru olan “Kişi Bedenin Sahibi Midir?”, bir başlık olarak Arın Namal tarafından yazılmıştır. Namal, insanın bu dünyadaki varoluşunun bedenli bir varoluş olduğunu, kişinin bedenini yok sayamayacağını altını çizmektedir. Ancak son yıllarda teknolojide yaşanan gelişmeler, taşıyıcı annelik, estetik ameliyatlar gibi olanakların ortaya çıkmasıyla kişinin bedeniyle kendisi arasında bir mesafe koymasına, onu bir nesne gibi görmesine sebep olduğunu vurgulamaktadır. Husserl, Sartre, Heidegger gibi düşünürlere atıf yapan Namal, insanın bedenini nesne gibi göremeyeceğini belirtmektedir. Özellikle yaşlanma karşıtı yapılan operasyonlarla günümüz insanının bedenini bir nesne gibi görüp onun yaşlanmasını kabullenemediğini, kendi bedeniyle bir yerde kavgalı hale geldiğine işaret etmektedir. Namal, “Bedenimize sahip miyiz?” sorusuna sahip olmanın ne demek olduğunu açıklayarak başlar. Ona göre “sahip olmak”, hak etmek ya da armağan kabul etmek yoluyla olur ki bizim bedenimiz için ikisi de söz konusu değildir. Namal, “bedene sahipliğin sınırlarını” alt bir başlık olarak ele almaktadır. Bu bölüme de bedenin gelişigüzel kullanılacak bir alet ya da oyuncak olmadığını, saygı ve özenle yaklaşılması gereken bir varlık olduğunu belirtmektedir. Bedene gösterilmesi gereken bu saygının bölümün sonlarına doğru organ bağıışı ve bedeni değiştirme gibi meseleler açısından tıp etiği ile ilişkili olarak ele alındığını görmekteyiz. Namal'ın bedenin sahipliğine yönelik tartışmaların çok farklı boyutları olup okuyucuları bu konu üzerine düşündürmesi bakımından önemlidir.

Diğer bölüm, İlhan İlkılıç'ın kaleme aldığı, “Genetik Eksepsiyonalizmin Felsefi ve Etik Sorunlarına Eleştirel Yaklaşımlar” başlığını taşımaktadır. İlkılıç, genetik bilginin tıptaki diğer bilgilerlerden farklı olduğundan sağlık sistemindeki kullanımının özel düzenlemelere bağlı olması gerektiğini belirterek yazısına başlamaktadır. Yazının amacı, genetik eksepsiyonalizm tartışmalarında kullanılan argümanları ortaya koyup bunların zayıf yönlerini ve sınırlarını göstererek etik, epistemolojik ve tarihsel boyutu içermek üzere üç başlıkta ele almaktır. Bu başlıklarda, insan genetiğinin birey düzeyindeki kendine has özelliği ve buna dair bilginin tıbbın diğer alanlardaki bilgidan farkı tartışılmakta olup göze çarpan en önemli meselelerden biri de günümüz tıbbının birey ve akrabaları üzerinde tespit ettiği potansiyel hastalıkların bireyin psikolojisini doğrudan etkilediğidir. Bu sebeple insanların sağlıklı hasta (*healthy ill*) ya da semptomsuz hasta (*symptomless patient*) haline geldiğine işaret etmektedir ki bu durumun korku ve depresyon yaratabileceğini belirtmektedir. Bölüm aslında tıptaki gelişmelerin ortaya çıkardığı etik ve bilgi boyutunun yanı sıra

söz konusu gelişmelerin birey tarafından nasıl algılandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Bir sonraki bölüm, “Marksist Bir Perspektiften Tababetin Özüne Yabancılaşması” adıyla Hakan Ertin tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde, Ertin, etik kurallara ve bir yemine bağlı olan hekimlerin ve hastanelerden bazı örneklerin hem hastaya hem de kendilerine yabancılaşarak bir çeşit şirket haline geldiğini hastalarınsa müşteri kategorisine alındığına işaret etmektedir. Ertin’e göre tababet hastaları iyileştirmekten ziyade para kazanmak, şöhret kazanmak, nüfuz kazanmak ve daha çok para kazanmayı amaç edinir hale gelmiştir. Ertin’in yazısında Marx’ın işçi-fabrika-iş veren için geliştirdiği yorumu başarılı bir şekilde hasta-doktor-hastane modeline uygun olarak yorumladığını görmekteyiz. Ertin’in vurguladığı önemli husus, hastalıkların ticarileştirildiği, gereksiz yere röntgen, tahlil ve benzeri uygulamaların hastaya fatura edilmesiyle ortaya çıkan etik sorundur. Normallikle hastalık durumu arasındaki sınırın giderek silikleştigiine de vurgu yapan Ertin, daha fazla ilaç satmak için, müdahale için belirlenen sınırların aşağıya çekildiğine işaret etmektedir. Ertin’in yazısının aklımıza getirdiği soru ise tıptaki bu denli ticarileşmenin birey açısından sorgulanmasıyla oluşabilecek güvensizlik boyutunun ne dereceye geleceğidir.

Diğer bölüm, “İç Dünya ve Dış Gerçeklik Bağlamında Psikanalitik Çalışma: Etik ve Epistemolojik Sorunsallar” başlığıyla Yavuz Erten’e aittir. Erten, iç dünya-dış gerçeklik karşıtlığını ele aldığını, iç gerçeklikle kastettiğinin psikanalitik çerçeve içindeki olgular olduğunu belirterek yazısına başlamaktadır. Psikanalitik biliminin iç gerçekliği ile dış dünyanın gerçekliğinin çatışmasını Erten, üç etkili anekdotla okuyucuya anlatmaktadır. Anekdotlarda göze çarpan husus, psikanalist, kendi olgusal gerçekliğinden belli durumları yorumlar ancak dış dünyayla temasında çatışma riski yüksektir. Çünkü psikanalist kendi çerçevesinden olgular belirtildiğinde dış dünyadaki bireyin bunu ne derece ve hangi açıdan anlayacağı gibi bir sorunla karşılaşmaktadır. Ertin’in altını çizdiği husus, psikanalistin iç dünya-dış gerçeklik arasında bir çerçeve çizmesinin zorunlu olduğunu, bu çevre ile kendi iç dünyasını sınırlarken, dış dünya ile iletişimi mümkün kılacağıdır. Psikanalizin gelişmesinin “psikanalitik çerçeve”-içi uygulamalara bağlı olmakla birlikte yalnızca iç alanıyla sınırlı kalamayacağını da belirten Ertin, yaşadığı kültürle etkileşimi yakın dışsal çemberdeki varlığına bağlı olduğunu da eklemektedir. Ertin’in de belirttiği üzere, psikanalist yaşadığı ülkenin vatandaşı, kültürün üyesi ve dünyanın insanıdır. Bunun da bizi Uzak dışa ki bunun en ötesi küresel boyuttur, götürdüğünü belirtmektedir. Böylece Ertin’in analizinde, iç-dış kavramlarının yakın-uzak kavramlarıyla da ayrıntılı bir hale getirildiğini görmekteyiz. Ertin’in bu son derece etkili yazısının özü, analistin çalıştığı kavramsal iç dünyasının dış dünyayla etkileşiminin kaçınılmaz olduğu ve bunun zaman zaman çatışma riskiyle karşı karşıya olduğudur.

“İdeoloji, Özne, Benlik” başlıklı yazı, Özgür Öğütçen tarafından bir sonraki bölümde yazılmıştır. Oldukça uzun ancak bir o kadar da içeriği dolu bir bölüm kaleme almış olan Öğütçen, yazısına Lacan’ın “Psikanaliz bir işe yarıyor mu?” sorusuyla başlarken kendisi buna olumlu yanıt verdiğini söyleyerek bölüm boyunca Lacan yaklaşımını göz önüne alacağını belirtmektedir. Burada özellikle iki meselenin altı çizilmektedir: öznenin ne durumda olduğu ve psikiyatryi derinden etkileyen DSM (*The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*) karşısında nasıl bir tutum takınılacağıdır. Dahası tıptaki gelişmelerin politik boyutlarının da göz önüne alınması gerektiğini düşünen Öğütçen’in, psikanalizin öznesi ile farklılıkları bulunmasına rağmen, tarihteki öznenin de göz önüne alınarak bugünkü öznenin durumu hakkında bir analize giriştiğini görmekteyiz. Bireyin ya

da öznenin kendi yaşadıklarının mı onu belirlediği yoksa tarihsel olguların mı onun üzerinde etkili olduğu, haz-hazsızlık, yas, beden, Öteki kavramları açısından ele alınmaktadır. Çağımızdaki kapitalist sistemin yasa yoluyla toplumsallaşmak için iç güdülerimizi sınırlaması sebebiyle kayıp ve yas kavramlarını gündeme getirerek psikanalizin de bu kavramlarla ilgilenmesini zorunlu kıldığını düşünen Öğütçen, kapitalist sistemin bu kaybı metalarla telafi ettirmeye çalışarak bir “tersine toplumsallaşma” meydana getirdiğinin altını çizmektedir. Kısaca, Öğütçen’e göre nesnelere ya da metalar denizinde, karşı toplumsallaşma süreçleri içinde öznelere görülmekte ve bireyler hazsızlık ve uyarımsızlık sorunlarıyla karşı karşıyadır. Dolayısıyla, o, haz, tüketim, hazsızlık, seçim ve politika arasında bir şeyler döndüğünü düşünmektedir. Öğütçen, bölüm boyunca bu meseleleri, çağımızda “mutlu yaşam yolları” önerilerinden, bedenle ilgili müdahalelere, yas tutmaktan kaçınmanın sonuçları açısından etkileyici bir şekilde ele almakta ve dönemimizi çok yerinde bir analizle okuyucuya sunup bahsi geçen meseleler hakkında düşünmeyi ve sorgulamayı teşvik ettiğini düşünmekteyiz.

Son bölüm, “Yoku Mireba” başlığıyla Yağız Üresin tarafından yazılmıştır. Yazıya başlamasının ardından uzun süre geçmesine değinerek bölüme başlayan Üresin, yazının özetini “klinik araştırmada amacımız yararlılıktır” şeklinde ifade ederek Helsinki Bildirgesi’ne dayanan bazı ön kabullere işaret etmektedir. Üresin’in yazısının değindiği önemli bir konu da kavramların, bilginin, bakış açısının çevrimi, tercümesinin hayati önem taşıdığıdır. Üretilen bilginin tercümesi ve bu bilgi için uygun bir dil geliştirilmesi gerektiği Üresin’in altını çizdiği bir husustur. Araştırma-geliştirme, klinik etiğe yönelik meseleleri de tartışan Üresin’in kendine has üslubu okuyucuyu kendinden önceki bölümlerde karşılaşılmayan bir tarzla sunmaktadır. Zaman zaman nüktedan, bazen aşırı eleştirel bazen gereğinden fazla samimi olan bu yazının akademik olduğunu söylememiz zor. Zaten kendisi de bunu amaçlamış gibi görünmüyor. Kitabın diğer bölümleriyle karşılaştırıldığında bariz fark kendini göstermektedir.

Genel olarak yorumlamak gerekirse, “Hekim Olarak Filozof” kitabı tıp alanındaki uzmanların tıbbın felsefe ve özellikle etik alanıyla ilişkisini hem tarihsel açıdan hem de günümüz açısından okuyucuyla paylaşımlarının ortaya içeriği çok zengin yazılar çıkmasını sağladığını söylemeliyiz. Kitapta tıp ve felsefenin bir dönem birbirlerinden kopması ancak günümüzde yeniden birlikte çalışabileceklerini göstermesi bakımından hem tıpçılara hem de felsefecilere faydalı olabilecek yazılar bulunmaktadır. Kitabın dili açık ve anlaşılırdır. Bu tarz kitapların artmasını temenni ederek bu eserin yayınlanmasında emeği geçenlere teşekkür etmek gerekmektedir.